

Delingsøkonomien møter den nordiske modellen

Delingsøkonomien har fått stadig mer oppmerksomhet i media, av myndighetene og av partene i arbeidslivet. Dette skyldes blant annet at flere deltar i delingsøkonomien, enten som brukere av ulike tjenester, eller som tjenesteytere. Det skyldes også en bekymring for at fenomenet setter eksisterende bransjer og det organiserte arbeidslivet under press. Fremveksten av delingsøkonomien reiser spørsmål om hvorvidt eksisterende lovgivning er tilstrekkelig utformet for å håndtere nye måter å utføre tjenester og arbeid på, og om hva slags rettigheter de som utøver arbeid i delingsøkonomien burde ha krav på.

Fafo skal, i samarbeid med andre nordiske forskere, kartlegge hva som foreligger av forskning på delingsøkonomien i Norden. Hvor stort er det? Hvordan forstår ulike aktører fenomenet? Hvordan tilnærmer myndighetene og partene i arbeidslivet seg fenomenet? Vi skal også sammenligne utvikling og reaksjoner på tvers av de nordiske land, og se om vi ser noen vesentlige forskjeller.

Hva er delingsøkonomien, og hvor stor er den?

Det er blitt gjort mange forsøk på å begrepsfeste delingsøkonomien. I vår pågående forskning, har vi trukket fram tre sentrale kjennetegn ved delingsøkonomien:

1. Et mellomledd i form av en digital plattform, som bidrar til å
2. koble aktører (privatpersoner eller bedrifter),
3. som gjennom plattformen utveksler tjenester, eiendeler eller arbeidskraft.

Delingsøkonomien er ikke et entydig fenomen, men blant de største virksomhetene finner vi flere som baserer seg på at personer selger sin arbeidskraft gjennom plattformene.

Foreløpig vet vi lite om omfanget av arbeid som utføres gjennom digitale formidlingsplattformer i de nordiske landene. Surveyundersøkelser fra Danmark tyder på at delingsøkonomien er i hurtig vekst: mellom 2014 og 2015 steg andelen respondenter som hadde deltatt i delingsøkonomien det siste halvåret,

Partnerinstitusjoner:

Göteborg University, Reykjavik University School of Business, CARMA Aalborg University, University of Tampere.
Oppdragsgiver: Nordisk Ministerråd
Prosjektet skal resultere i et statusnotat over eksisterende forskning i Norden som publiseres i publikasjonsserien til Nordisk Ministerråd, TemaNord, i slutten av 2017.

enten som brukere eller tjenesteytere, fra 3 til 9 prosent. I en spørreundersøkelse utført i Sverige, svarte 12 prosent av den voksne befolkningen at de av og til utfører arbeid for slike plattformer. 4 prosent svarte at de utfører slikt arbeid månedlig, og 3 prosent at de gjør det ukentlig. Mye tyder på at for mange er arbeid i delingsøkonomien noe man gjør *i tillegg* til annet arbeid. På oppdrag fra Arbeids- og sosialdepartementet har Fafo og Samfunns- og næringslivsforskning gått i gang med en lignende studie, som måler hvor mange som utfører arbeid i delingsøkonomien i Norge.

Delingsøkonomien i møte med arbeidslivets spilleregler

Delingsøkonomien oppfattes som løfterik fordi den kan bidra til en vesentlig reduksjon av transaksjonskostnader på en rekke områder, og til at en rekke tjenester blir gjort tilgjengelig for flere. Samtidig som delingsøkonomien gir nye inntektsmuligheter, er det mange som er opptatt av delingsøkonomiens skyggesider. Ifølge Uber, Lyft og andre aktører innen delingsøkonomien, tilbyr de kun mobile brukergrensesnitt som muliggjør og forenkler transaksjoner mellom selvstendig næringsdrivende og forbrukere. De fleste plattformene påtar seg ikke arbeidsgiveransvar for dem som tilbyr sin arbeidskraft gjennom plattformene, men de påtar seg heller rollen som formidler.

Det er stor variasjon i hvordan plattformsselskapene utøver formidlerrollen. Enkelte bedrifter har

en tett, varig tilknytning til frilanserne, mens andre virksomheter driver ren formidling av arbeidskraft. Det er betydelige forskjeller i kontraktsforholdene, hvordan godtgjørelsene utbetales, og hvem som bærer risiko for den tjenesten som leveres. Noen av de som utøver arbeid gjennom plattformer vil dermed trolig befinne seg i en «gråson» mellom kategoriene arbeidstaker, frilanser og selvstendig næringsdrivende. Etter norsk rett er næringsdrivende i utgangspunktet ikke omfattet av arbeidsmiljøloven, har ikke krav på feriepenger eller dagpenger, og har selv ansvaret for å forsikre seg mot yrkesskader og deler av inntektsbortfall som følge av sykdom. Det er dermed en risiko for at arbeidsmiljølovgivning og trygdesystem får svekket betydning i møte med stigende antall selvstendige næringsdrivende eller personer som er feilklassifisert som selvstendig næringsdrivende.

Partene i arbeidslivet i møte med delingsøkonomien

Fremveksten av delingsøkonomien har vakt større bekymring i fagbevegelsen enn på arbeidsgiversiden. I enkelte bransjer – herunder taxi- og hotellnæringen – har likevel arbeidsgiverorganisasjoner vært pådriverer for å gjennomgå hvordan dagens regelverk bør tilpasses fremveksten av nye, appbaserte aktører. I samtlige nordiske land har myndighetene forsøkt å klargjøre og endre regelverket rundt utleie av egen bolig. I Sverige og Danmark har Uber sin virksomhet vært gjenstand for flere rettssaker, og i Norge har politiet gjennomført aksjoner mot en såkalt «pirattaxi-næring». Partene i arbeidslivet har også kommet med ulike forslag til hvordan å tilnærme seg arbeidslivsproblematikken. Norske LO har foreslått å tydeliggjøre arbeidstakerbegrepet i arbeidsmiljøloven, mens flere aktører har vært opptatt av å etablere et godt sikkerhetsnett rundt selvstendig næringsdrivende og frilansere.

Nordiske myndigheter – noe å lære av hverandre?

I Norge har regjeringen nedsatt et utvalg for delingsøkonomi. Deres rapport skal være ferdig i februar 2017. Det er også iverksatt prosesser for å håndtere delingsøkonomien hos ulike departementer og etater.

I Sverige er det nedsatt flere utvalg som jobber med temaet fra ulike vinkler. Fra danske myndigheter ventes en strategirapport i 2016. Det er dermed interessant å sammenligne reaksjonene, debattene og prosessene rundt delingsøkonomien i de nordiske landene. Har de nordiske landene noe å lære av hverandre?

Delingsøkonomi – nordisk pilotstudie

Fafos frokostseminar 27.09.2016 er en del av dette prosjektet, som Fafo gjør på oppdrag fra Nordisk Ministerråd. Sammen med forskere fra de nordiske landene, vil vi utforske hvordan endringer i forbindelse med delingsøkonomien kan forventes å påvirke arbeidstakerrettigheter og arbeidsmarkedet i de nordiske landene.

Fafo-prosjekter om delingsøkonomi

Aktører i delingsøkonomien. Fafo, Samfunns- og næringslivsforskning (SNF) og SIFO skal kartlegge aktørene innenfor delingsøkonomien på oppdrag fra Arbeids- og sosialdepartementet. Prosjektet skal studere delings- og formidlingstjenester som innebærer bruk og formidling av arbeidskraft, hva som kjennetegner arbeids- og oppdragsforholdene, og hvordan ansvaret for arbeidsmiljø, helse og sikkerhet følges opp.

Som en del av dette prosjektet er Fafo, SNF og SIFO i gang med å utarbeide en liste over delings-, samarbeids- eller byttetjenester som opererer i det norske markedet. Innspill ønskes på følgende nettside: [Delingsøkonomien – eksisterende tjenester.](#)

Artikler og kronikker om temaet

EU vil tilrettelegge for delingsøkonomien
(arbeidslivet.no, 29.06.16)

Stor usikkerhet om delingsøkonomien blant tillitsvalgte
(arbeidslivet.no, 28.06.16)

Er delingsøkonomien farlig eller sunn?
(arbeidslivet.no, 02.12.15)

Formidlingsøkonomi, ikke delingsøkonomi
(Aftenposten, 30.11.15)

Tar appene livet av bedriftene? (logg-in)
(dn.no, 06.03.16)